

УДК 343.121.4

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.8>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО СПІВВІДНОШЕННЯ «ЗАХИСТУ» І «ОХОРОНИ» У КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ

Гольдберг Н.О.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права і процесу,
факультет права та міжнародних відносин,
Державний університет «Київський авіаційний інститут»
ORCID: 0000-0003-1624-1944*

Зубкова Є.Р.,

*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
факультет права та міжнародних відносин,
Державний університет «Київський авіаційний інститут»*

Гольдберг Н.О., Зубкова Є.Р. Концептуальні підходи до співвідношення «захисту» і «охорони» у кримінально-правовому регулюванні.

У статті проаналізовано співвідношення понять «захист» та «охорона» прав у загальному розумінні та у контексті забезпечення права на захист у кримінальному та процесуальному законодавстві України. Розглядаються відмінності між цими поняттями, підкреслюючи, що «захист» є активним процесуальним правом особи, яке реалізується через участь у кримінальному процесі, тоді як «охорона» включає системну діяльність держави, яка спрямована на створення умов для реалізації цього права, а також гарантій охорони права на захист від найбільш небезпечних посягань. У статті представлено юридичні конструкції, які регулюють забезпечення права особи на захист, та обґрунтовано функціональну різницю між цими поняттями. Аналізуються ключові положення законодавства щодо права на захист, акцентується увага на необхідності правової охорони прав і свобод людини і громадянина, залучених до кримінального провадження. Зроблено висновок, що ефективне розмежування цих понять є важливим для належного застосування кримінального і процесуального законодавства та захисту прав людини і громадянина.

Метою статті є з'ясування теоретико-правової природи та функціонального співвідношення понять «захист» і «охорона» у контексті реалізації конституційного права особи на захист.

Зроблено висновок, що у сучасному кримінальному та кримінально-процесуальному праві України дефініція «захист» і «охорона» прав людини, хоча й тісно пов'язані, проте мають різний функціональний зміст і правову природу, що зумовлює необхідність чіткого їх розмежування при аналізі механізмів забезпечення права на захист. «Захист» – це, насамперед, процесуальна діяльність, що здійснюється безпосередньо самим суб'єктом або за його згодою, і яка полягає у практичній реалізації конкретного суб'єктивного права, спрямованого на протидію кримінальному переслідуванню. Така діяльність, що набуває форми активної правової позиції, виявляється у вчиненні низки процесуальних дій – від залучення захисника та подання доказів до ініціювання скарг і заяв. Вона має динамічний і цілеспрямований характер, оскільки розгортається в межах юридичного конфлікту й орієнтована на забезпечення реалізації або відновлення порушеного права. «Охорона» є превентивною та системною діяльністю, ініційованою державою, що передбачає створення відповідних правових і організаційних умов, за яких можливість порушення права на захист або виключається, або зводиться до мінімуму. Ця діяльність охоплює цілий спектр механізмів – від правозастосування до адміністративної та судової практики, а також реалізації контрольних і наглядових функцій. Іншими словами, охорона становить собою інституційно закріплений механізм, спрямований на забезпечення ефективного функціонування самого права на захист як одного з ключових елементів гарантій прав людини.

Ключові слова: право на захист, право на правову допомогу, недопущення захисника, забезпечення прав і свобод особи, захист, охорона, кримінальне правопорушення.

Goldberg N.O., Zubkova Ye.R. Conceptual approaches to the correlation of “protection” and “security” in criminal law regulation.

The article analyzes the correlation between the concepts of “protection” and “defense” of rights in the general sense and in the context of ensuring the right to defense in criminal and procedural legislation of Ukraine. The author examines the differences between these concepts, emphasizing that

"defense" is an active procedural right of a person which is realized through participation in criminal proceedings, while "protection" includes systemic activities of the State aimed at creating conditions for the realization of this right, as well as guarantees of protection of the right to defense against the most dangerous encroachments. The article presents the legal constructs which regulate the right to defense and substantiates the functional difference between these concepts. The author analyzes the key provisions of the legislation on the right to defense and emphasizes the need for legal protection of human and civil rights and freedoms involved in criminal proceedings. The author concludes that an effective distinction between these concepts is important for the proper application of criminal and procedural legislation and protection of human and civil rights.

The purpose of the article is to clarify the theoretical and legal nature and functional correlation of the concepts of "protection" and "security" in the context of realization of the constitutional right to defense.

It is concluded that in modern criminal and criminal procedure law of Ukraine, the definitions of "protection" and "protection" of human rights, although closely related, have different functional content and legal nature, which necessitates a clear distinction between them when analyzing the mechanisms of ensuring the right to defense. "Defense" is, first of all, a procedural activity carried out directly by the subject or with his/her consent, and which consists in the practical implementation of a specific subjective right aimed at counteracting criminal prosecution. Such activity, which takes the form of an active legal position, is manifested in a number of procedural actions – from engaging a defense counsel and submitting evidence to initiating complaints and statements. It has a dynamic and purposeful character, as it unfolds within the framework of a legal conflict and is focused on ensuring the realization or restoration of the violated right. "Protection" is a preventive and systematic activity initiated by the state, which involves the creation of appropriate legal and organizational conditions under which the possibility of violation of the right to defense is either excluded or minimized. This activity covers a whole range of mechanisms – from law enforcement to administrative and judicial practice, as well as the implementation of control and supervisory functions. In other words, protection is an institutionalized mechanism aimed at ensuring the effective functioning of the right to defense itself as one of the key elements of human rights guarantees.

Key words: right to defense, right to legal aid, non-admission of a defense counsel, ensuring of individual rights and freedoms, protection, security, criminal offense.

Постановка проблеми. У сучасному кримінально-правовому дискурсі спостерігається тенденція до розширення змісту та функціонального наповнення понять «захист» і «охорона», які традиційно вважаються спорідненими, проте не тотожними. Водночас у законодавстві та правозастосовній практиці відсутнє чітке розмежування між цими категоріями, що спричиняє труднощі в тлумаченні норм кримінального та кримінального процесуального права. Таке розмиття меж між поняттями створює колізії в реалізації державою своїх зобов'язань щодо забезпечення прав особи, особливо в контексті гарантування права на захист у кримінальному провадженні. Це обумовлює необхідність глибшого теоретико-правового аналізу співвідношення понять «захист» і «охорона», з'ясування їх ролі у структурі кримінально-правового регулювання та формування концептуального підходу до їх тлумачення і застосування.

Мета дослідження: з'ясування теоретико-правової сутності та змістовного наповнення дефініцій «захист» і «охорона» у кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві, аналіз їх співвідношення, а також формулювання концептуального підходу до їх розмежування з урахуванням практичних потреб правозастосування.

Стан опрацювання проблематики. Питання співвідношення понять «захист» та «охорона» у контексті реалізації права на захист знаходиться в полі зору як національної, так і зарубіжної юридичної науки. Незважаючи на наявність окремих наукових напрацювань, цілісного, системного дослідження з окресленої проблематики наразі бракує. У вітчизняній науковій літературі спостерігається тенденція до ототожнення або взаємозамінного вживання термінів «захист» і «охорона», що, в свою чергу, призводить до термінологічної невизначеності та ускладнює процес правозастосування. Серед науковців, які торкались деяких аспектів захисту прав особи в кримінальному провадженні, варто відзначити праці таких дослідників, як Ю.В. Александров, А.М. Бойко, Р.І. Сахно, С.І. Селецький, М.О. Спірідонов та ін. Однак їхні дослідження висвітлюють окремі аспекти порушення права на захисника та недопущення захисника, однак комплексного аналізу співвідношення понять «захист» та «охорона» у правовому та функціональному контексті в межах кримінального процесу не подано. Тому існує потреба у міждисциплінарному осмисленні правової природи функціонального навантаження понять «захист» і «охорона», а також у чіткому розмежуванні їх у контексті забезпечення прав людини в кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. Питання співвідношення понять «захист» та «охорона» прав вже доволі довгий період часу є дискусійним в юридичній науці. Водночас, залишити його без уваги при дослідженні забезпечення права на захист не можна, оскільки відповідь на нього є основою для правильного застосування форм, способів захисту чи заходів охорони прав людини і громадянина.

У Конституції передбачено, що: «а) кожен має право на правову допомогу; б) у випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно; в) кожен є вільним у виборі захисника своїх прав; г) підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист; д) забезпечення обвинуваченому права на захист є одним із основних засад судочинства (ч. 1 ст. 59, ч. 2 ст. 63, п. 6 ч. 3 ст. 129 Конституції України)» [1]. Засоби реалізації права на захист закріплені у чинному Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК) [2], а гарантії його охорони від найбільш небезпечних посягань – у ст. 374 Кримінального кодексу України (далі – КК) [3].

Тобто, у системі конституційно-правових гарантій права на захист закладено базові засади, які конкретизуються та набувають практичного змісту у положеннях кримінального процесуального та кримінального законодавства. Зокрема, ст. 374 КК України виконує важливу функцію охорони цього права, передбачаючи кримінальну відповідальність за умисне порушення встановлених законом засад захисту. Саме в межах наукового аналізу цієї статті актуальним постає питання про сутність і форми діянь, що підпадають під її ознаки.

У цьому контексті заслуговує на увагу позиція С.І. Селецького, який, аналізуючи зміст ст. 374 КК України, акцентує на тому, що йдеться не лише про формальну відмову у допуску захисника, але й про інші, менш очевидні форми порушення права на захист. На його переконання це «відмова підозрюваному, обвинуваченому (підсудному) у запрошенні захисника взагалі, психічний вплив з метою схилити потерпілого відмовитися від захисника, відмову замінити захисника іншим» [4, с. 330].

Подібну позицію поділяє й Ю.В. Александров, який у своїх дослідженнях також користується категорією «відмова» для позначення відповідних дій, що підпадають під ознаки складу злочину, передбаченого ст. 374 КК України. Автор детально розкриває зміст цього поняття, називаючи його проявами відмови у запрошенні захисника взагалі, відмову у запрошенні конкретного захисника, відмову у заміні захисника [5, с. 476].

У працях М.О. Спірідонова підкреслюється, що «категорія «відмова» охоплює лише частину порушень закону, які можуть унеможливити спілкування підозрюваного (обвинуваченого, підсудного) із захисником. Недопущення захисника може виявитись, зокрема й у невиконанні слідчим (чи прокурором або суддею) своїх обов'язків щодо запрошення чи залучення захисника без будь-яких комунікацій із потерпілим з цього приводу (наприклад, слідчий не повідомляє підозрюваному про його право на безоплатну правову допомогу захисника, а його підпис у відповідному протоколі підробляє)» [6, с. 167]. А.М. Бойко розглядає недопущення захисника як невиконання винним вимог КПК про допуск захисника до участі в провадженні в будь-якій стадії процесу, коли захисник запрошується підозрюваним, обвинуваченим (підсудним) [7, с. 1009].

Цікавим є й підхід Р.І. Сахна, який розкриває зміст недопущення захисника як комплексного порушення процесуальних норм, передбачених КПК України. На його переконання, недопущення захисника полягає: 1) у невиконанні винним вимог ч.ч. 2, 3 ст. 20 КПК щодо обов'язку слідчого (прокурора, слідчого судді) забезпечити право підозрюваного, обвинуваченого на кваліфіковану допомогу з боку обраного ним захисника, шляхом висунення до захисника непередбачених законом вимог, що призводить до недопущення його до участі в кримінальному провадженні; 2) у непризначенні чи відмові у залученні захисника всупереч вимогам ст.ст. 49, 52 КПК [8, с. 136].

На основі аналізу підходів, викладених різними авторами, можна зробити висновок, що недопущення захисника до участі в кримінальному провадженні є багатоаспектним порушенням, яке охоплює як активні дії (прямі заборони або висунання незаконних вимог до захисника), так і бездіяльність (невиконання обов'язків із залучення чи інформування про право на правову допомогу).

Враховуючи зазначене, варто наголосити на тому, що особливістю кримінального права є те, що, будучи охоронною галуззю права, воно спрямоване на поведінку людей, які вступають у конфлікт з існуючими приписами в державі. І в даному випадку протиправною є така поведінка людини, яка не просто порушує встановлений порядок і законодавчі заборони, а й спричиняє шкоду найбільш значущим і важливим суспільним відносинам, тим соціальним благам і цінностям, які мають першорядне значення. Кримінальне право виконує охоронну функцію, спрямовану на запобігання порушенням процесуальних прав осіб, що є учасниками кримінального провадження. Воно не лише визначає правові механізми захисту, але й передбачає відповідальність за посягання на це право. Ця галузь права, виконуючи свою охоронну функцію, встановлює чіткі гарантії реалізації права на захист, а також передбачає відповідальність за порушення цього права. Тому,

забезпечення права на захисника є не тільки обов'язком суб'єктів кримінального провадження, а й важливою умовою дотримання засад справедливості та законності у сфері правосуддя.

Право на захист як процесуальний феномен існувало задовго до криміналізації його порушення в КК 2001 р. Науковий інтерес до проблем кримінальної відповідальності за це діяння розвивався поступово й досяг свого піку починаючи з другого десятиліття ХХІ ст. [9].

За чинним КПК України процес участі захисника в кримінальному провадженні характеризують категорії «залучення» та «забезпечення участі» [6, с. 169]. Так, ст. 48 КПК «Залучення захисника» передбачає: захисник може у будь-який момент бути залученим підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані надати затриманій особі чи особі, яка тримається під вартою, допомогу у встановленні зв'язку із захисником або особами, які можуть запросити захисника, а також надати можливість використати засоби зв'язку для запрошення захисника [2].

Існують певні випадки, коли слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язані залучити захисника. Так, у ст. 49 КПК України закріплено, що слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язані забезпечити участь захисника у кримінальному провадженні у випадках, якщо: 1) відповідно до вимог ст. 52 КПК України (що має місце у кримінальних провадженнях щодо особливо тяжких злочинів, а також щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років, щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру, щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права, щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження, щодо реабілітації померлої особи, щодо осіб, стосовно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження, у разі укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості) участь захисника є обов'язковою, а підозрюваний, обвинувачений не залучив захисника; 2) підозрюваний, обвинувачений заявив клопотання про залучення захисника, але за відсутністю коштів чи з інших об'єктивних причин не може його залучити самостійно; 3) слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його [2].

Тобто, кримінальне процесуальне законодавство прагне до того, щоб права і законні інтереси всіх його учасників, незалежно від процесуального або фактичного становища, а також від підстави залучення до кримінального провадження, були захищені рівною мірою, в тому числі від незаконного і необґрунтованого обмеження.

Для поглибленого розуміння сутності права на захист у контексті його реалізації та забезпечення в кримінальному та процесуальному законодавстві доцільно проаналізувати співвідношення понять «захист» та «охорона», які, хоча й тісно взаємопов'язані, мають різне функціональне та правове значення.

Так, В. Темченко, вивчаючи питання співвідношення досліджуваних нами категорій у механізмі забезпечення прав людини, проводить аналіз вживання вказаних понять в Конституції. В результаті дослідження вчений доходить висновку, що «термін «захист» використовується в Конституції в юридичних конструкціях, що, зокрема, позначають: 1) юридичний обов'язок держави чи інших зобов'язаних суб'єктів правовідносин із захисту прав і свобод людини; 2) можливості особи реалізувати власне суб'єктивне процесуальне право на захист у випадку порушення її права» [10, с. 59]. Відтак, науковець переконаний, що «термін «захист» у єдності термінологічних конструкцій, що позначають певні суб'єктивні процесуальні можливості (право) особи щодо захисту порушених прав, стосується будь-якого конституційного права чи свободи, незалежно від буквального вживання цього терміну безпосередньо у тексті норм Конституції» [10, с. 61].

У літературі з кримінального процесуального права була зроблена спроба розмежування понять «захист» і «охорона». Т.В. Волошанівська пропонує під захистом прав розуміти «діяльність щодо вжиття заходів з припинення порушення права або попередження такого порушення у випадку існування відповідної загрози, що здійснюються в рамках процедури вирішення правового спору. Охороною ж є комплекс заходів (правотворчих, правозастосовних тощо), спрямованих на забезпечення та реалізацію, створення умов для реалізації суб'єктивних прав» [11].

На переконання В.О. Попелюшко у законодавстві термін «захист» означає «діяльність, яка полягає у забезпеченні прав і свобод людини й громадянина безвідносно до його ролі у кримінальному процесі. Це поняття захисту можна визначити як поняття захисту в широкому розумінні» [12, с. 63].

У наукових працях І.М. Зубач була висловлена думка про те, що «відмінність захисту та охорони полягає насамперед в сутнісному призначенні означених правових явищ. Мета охорони у сучасно-

му кримінальному процесі зводиться до створення такої організаційно-правової конструкції різного роду заходів, яка б унеможливила взагалі або максимально унеможливлювала порушення права на захист. Захист – це процесуальна діяльність, яка має на меті реалізацію права на захист, за наявності процесуальних можливостей, повного або часткового спростування підозри (обвинувачення). До того ж захист прав передбачає наявність і дію конкретних правових гарантій, які встановлюються та закріплюються державою у законодавстві, а засоби охорони прав і свобод можуть бути передбачені в різних соціальних, зокрема і правових нормах» [13, с. 181].

У контексті забезпечення права на захист у чинному кримінальному та процесуальному законодавстві важливою є відмінність між поняттями «захист» та «охорона», хоча у повсякденному мовленні вони часто використовуються як синоніми. В юридичному контексті ці терміни набувають специфічного значення.

«Захист» у кримінальному праві та процесі належить до активних дій, спрямованих на забезпечення прав та інтересів особи, обвинуваченої або підозрюваної у вчиненні злочину. Він включає в себе право підозрюваного або обвинуваченого на використання засобів захисту, таких як залучення адвоката, подання доказів своєї невинуватості, подання скарг на незаконні дії слідчих органів і суду, а також інші заходи, спрямовані на запобігання або пом'якшення кримінального переслідування. «Охорона» ж у контексті права на захист стосується ширшого аспекту забезпечення гарантій прав громадян під час кримінального процесу. Охорона права на захист – це систематична робота державних органів, судових структур, правоохоронних органів та інших інституцій, спрямована на створення умов для того, щоб обвинувачена особа могла користуватися всіма правами захисту, передбаченими законом. Охорона також включає в себе профілактику порушень прав людини, забезпечення справедливого і законного судового розгляду. Тобто, захист у кримінальному процесі – це індивідуальне право учасника процесу на активну участь у своєму захисті, а охорона – це ширша, системна діяльність держави та її органів, спрямована на створення умов для забезпечення реалізації цього права.

Висновки. У сучасному кримінальному та кримінально-процесуальному праві України дефініція «захист» і «охорона» прав людини, хоча й тісно пов'язані, проте мають різний функціональний зміст і правову природу, що зумовлює необхідність чіткого їх розмежування при аналізі механізмів забезпечення права на захист.

«Захист» – це, насамперед, процесуальна діяльність, що здійснюється безпосередньо самим суб'єктом або за його згодою, і яка полягає у практичній реалізації конкретного суб'єктивного права, спрямованого на протидію кримінальному переслідуванню. Така діяльність, що набуває форми активної правової позиції, виявляється у вчиненні низки процесуальних дій – від залучення захисника та подання доказів до ініціювання скарг і заяв. Вона має динамічний і цілеспрямований характер, оскільки розгортається в межах юридичного конфлікту й орієнтована на забезпечення реалізації або відновлення порушеного права. Інакше кажучи, захист постає як правова реакція на вже наявне або потенційно можливе порушення прав особи.

На відміну від цього, «охорона» є превентивною та системною діяльністю, ініційованою державою, що передбачає створення відповідних правових і організаційних умов, за яких можливість порушення права на захист або виключається, або зводиться до мінімуму. Ця діяльність охоплює цілий спектр механізмів – від правозастосування до адміністративної та судової практики, а також реалізації контрольних і наглядових функцій. Іншими словами, охорона становить собою інституційно закріплений механізм, спрямований на забезпечення ефективного функціонування самого права на захист як одного з ключових елементів гарантій прав людини.

Таким чином, захист – це право особи, яке реалізується через індивідуальні процесуальні дії в межах кримінального провадження, а охорона – це обов'язок держави забезпечити такі умови, за яких це право може бути вільно та ефективно реалізоване. Їх співвідношення можна схарактеризувати як взаємозалежність: без охорони – неможливий повноцінний захист, а без реального захисту – охорона втрачає свою практичну цінність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України. Закон № 254к/96-ВР від 28.06.1996. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.03.2025).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 01.03.2025).
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 01.03.2025).
4. Селецький С.І. Кримінальне право України. Особлива частина: навчальний: посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 496 с.

5. Александров Ю.В., Дудоров О.О., Клименко В.А., Мельник М.І. та ін. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. 3-тє вид., переробл. та допов. Київ: Атіка, 2009. 744 с
6. Спірідонов М.О. Недопущення захисника як вид злочинного порушення права на захист (проблеми теоретичної інтерпретації й нормативної регламентації суспільно небезпечного діяння). *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2017. № 3 (17). URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/51f30ed2-ce7f-48e3-b99b-35e3c1825158/content>(дата звернення: 01.03.2025).
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 5-тє вид., переробл. та доповн. Київ: Юридична думка, 2008. 1216 с.
8. Сахно Р. Окремі питання недопущення захисника у кримінальному провадженні як форми прояву порушення права на захист. *Юридичний вісник*. 2014. № 2. С. 131–138.
9. Спірідонов М.О. Кримінальна відповідальність за порушення права на захист: Дис... д-ра юрид. наук за спец.: 12.00.08. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9da7f5e4-7e6f-4bfa-93ec-73ad202c92c0/content> (дата звернення: 01.03.2025).
10. Темченко В. Особливості юридичного змісту термінів «захист» та «охорона» у механізмі забезпечення прав людини. *Вісник Академії управління МВС*. 2007. № 2-3. С. 58–65.
11. Волошанівська Т.В. Щодо питання розмежування понять «захист» та «охорона» у кримінальному провадженні в світлі міжнародних стандартів прав людини. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 6. С. 216–221.
12. Попелюшко В.О. Функція захисту в кримінальному судочинстві України: правові, теоретичні та прикладні проблеми: дис... д-ра юрид. наук за спец.: 12.00.09 / В.О. Попелюшко. К., 2009. 502 с.
13. Зубач І.М. Функція захисту у сучасному кримінальному провадженні України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2014. № 810. С. 178–183.